



Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 7 Sayı: 29 Volume: 7 Issue: 29

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

## THE NEW YORK TIMES GAZETESİNDEN SAMSUN'U OKUMAK (1914-1923)

### READING SAMSUN FROM "THE NEW YORK TIMES" (1914-1923)

Yüksel KÜÇÜKER\*

#### Öz

Bu çalışmada, 1914-1923 yılları arasında, Amerika'nın yayınlanmaya başladığı dönemden itibaren en önemli basın organlarından biri olan The New York Times gazetesinde, Samsun hakkında yapılmış haber, makale ve yorumlar incelenmiştir. İncelenen dönemin 1914-1923 tarih aralığı olarak belirlenmesindeki amaç, 1914-1918 yılları arasında yaşanan Büyük Savaş'ın ve akabinde yaşanan Türk Millî Mücadelesi'nin sona ermesine kadar uzanan süreçte, bu bölgede yaşananların veya bir şekilde Samsun'a yer verilen yazılarda, Samsun'un Amerikan basınında ve dolayısıyla Amerikan kamuoyu nezdinde nasıl algılandığını ortaya koyabilmektir. Tüm bu yayınlar incelendiğinde, The New York Times gazetesinin, Samsun'a ilişkin belirlenen dönem içinde önemli tespitlerde bulunduğu görülmektedir. Fakat gazetenin, özellikle Rum ve Ermenilerle ilgili siyasi içerikli haber ve yorumlarında, ısrarla bir şekilde, sübjektif ve tek taraflı bir dil kullanması dikkat çekmektedir. Bu bağlamda, The New York Times gazetesi özelinde, batı medyasının Türkiye'deki gelişmelere karşı takındığı bu üslubun, günümüzde Avrupa ve Amerika kamuoylarında var olan, Türkler ve Türkiye karşıtı bakış açısının oluşumundaki rolünün, önemli bir düzeyde olduğu söylenebilir.

**Ahahtar Kelimeler:** The New York Times (NYT), Samsun, Ermeniler, Rumlar, Türkler.

#### Abstract

In this study, the news, articles and reviews published about Samsun are examined between the 1914-1923 periods in The New York Times, one of the most important newspaper in the United States of America. The goal of reviewing the date range: 1914-1923 is to try to put forth how the American public perceive the events in Samsun according to the writings published in the American Press in The Great War period, between the years 1914-1918 and the following Turkish National Struggle ending in 1923. When all these writings in the newspaper are analysed, it is obvious that The New York Times made important observations about the Samsun within the period set. But using a subjective and one-sided language of the newspaper in an insistent way, - especially on the political content of news and commentary about the Greeks and Armenians- is remarkable. In this regard, in the case of The New York Times, the role of western media's perspective to the developments in Turkey is undeniable, in terms of formation of a negative view of Turks and Turkey on the public opinion of Europe and America.

**Keywords:** The New York Times (NYT), Samsun, Armenians, Greeks, Turks.

*"Bizi hükümetler ve gazeteler idare etmektedir."  
Wendell Phillips*

#### Giriş

Basın-yayın organları, toplum algısının yönlendirilmesi noktasında son derece etkin bir yerdedir. Bu basın-yayın organlarının en etkili olan gazeteler, -her ne kadar son zamanlarda tahtı internet medyası tarafından sarsılsa da- tarihî serüveni boyunca, habere ulaşmanın bir

\* Arş. Gör., Karadeniz Teknik Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü,

aracı olmasının yanı sıra, algı yönetimi noktasında da, daima önemli bir yere sahip olmuştur. Kolay ulaşılabilmesi, ucuz ve etkili bir iletişim aracı olması, gazetelerin yoğun talep görmesini de beraberinde getirmiştir. Toplum açısından habere ulaşma açısından böylesi pratik bir görev üstlenmesinin yanı sıra, gazetelerin yalın haber veren basın-yayın organları olarak görülmesi, iyimser bir bakış olur. Zira gazetelerin toplumun belli bir konuda, belli bir görüşe kanalize edilmesi noktasında, bir araç olarak kullanılmaları da pekâlâ mümkündür. Günümüzde medyanın toplumun yönlendirilmesi noktasında yükselen bir güç olmasının temelleri, on dokuzuncu yüzyıla kadar dayanmaktadır (Yetişgin, 2010: 123). Her ne kadar özellikle son dönemlerde habere ve bilgiye erişim bağlamında, çok sayıda alternatif üzerinden karşılaştırmalı bir haber edinme fırsatı bulunmaktaysa da, bu imkânlardan yoksun olunan dönemlerde, toplum için, verilenle yetinmekten başka çok da fazla bir seçeneğin olmadığı söylenebilir. Dolayısıyla, bu dönemlerde gazetelerde yer verilen değerlendirme ve yorumlarla, toplumun düşüncelerinin belli noktalara yönlendirilmesi daha kolay olmuştur.

Martin Walker, gazetelerin dünyadaki çoğu hükümetin, elçiliklerin ve yetkililerin, dünyaya dair edindikleri izlenimlerin büyük çoğunluğunu, büyük gazetelerin yargılarından süzerek edindikleri (Walker, 1977: 12) tespitini yaparak, hem gazetelerin önemine işaret etmiş, hem de nasıl büyük bir güce sahip olduklarını ortaya koymuştur. Habere ulaşma noktasında kısıtlı seçeneklerin olduğu dönemlerde, toplum dezenformasyona uğramış haberlere karşı daha fazla savunmasız olmuştur. Gazetelerin de verdikleri haberler ve yaptıkları yorumlarla, çoğu zaman ellerindeki gücü kötü amaçlarla kullandıkları olmuştur. Gazetelerin maddi kaygıları olan yayın araçları oldukları, dolayısıyla yaptıkları yayınlarda ticari çıkarlarına hizmet eden odakların menfaatlerine karşı duyarsız kalamayacakları gerçeği göz önünde bulundurulacak olursa, bunların neden zaman zaman bir propaganda silahına dönüşebildikleri de daha net anlaşılabilir olur. Gazetelerin bir haberi çıplak haliyle vermeyi tercih etmeyip, çeşitli değerlendirme ve yorumlarla, daha ilgi çekici bir şekilde okuyucusuyla buluşturma çabası anlaşılabilir bir durumdur. Fakat burada önemli olan nokta, bu yorumların ne şekilde ve hangi amaçlarla yapıldığıdır. Zira neyin söylemeye değer olup olmadığına karar vererek gündemi belirleyen ve siyasi ve ekonomik güçlerin baskısı altında siyasetin dilini şekillendiren (Elmas ve Kurban, 2011: 8) bir güç olan medya, bu gücünden dolayı, halka ulaşmak isteyen kişi ve grupların aracı olmuş, siyasî, ekonomik ve kültürel çıkar çatışmalarının sürdürülmesinde rol almışlardır (Yetişgin, 2010: 121). Thomas B. Macaulay'un, medyanın demokrasilerde "dördüncü kuvvet" olduğu tespiti (Splichal, 2002: 44), aslında medyanın hükümetler üzerindeki nüfuz ve halk üzerindeki algı gücüne işaret etmektedir. Tüm bu tespitler ışığında, medya organlarının başında gelen gazetelerde yer alan bilgilerin arka planının, her zaman akılda bulundurulması gerektiği ortadadır. Unutulmamalıdır ki gazeteler de yanılabilir kurumlardır (Walker, 1977: 15). Çoğunlukla kurgulardan oluşan haber metinleri çözümlenirken, verilen mesajın ne şekilde kurgulandığı ve gerçeği ne ölçüde yansıttığı sorularına cevap aramak, gerçek bilgiye ulaşmanın ön şartıdır. Bu noktadan hareketle, tarih araştırmaları açısından mühim bir kaynak taşıyan gazetelerin, olaylar hakkında zaman zaman kendi siyasî çizgilerine uygun, taraflı, abartılı veya gizleyici bir üslup kullanabilecekleri (Yetişgin, 2010: 121), tarihçiler için akılda bulundurulması ve kullanılırken şüpheli ve ihtiyatlı olunması gereken kaynaklar olduğunu belirtmek gerekir. Aksi takdirde, hadiselerin, gazetelerin gösterdiği kadarıyla ve görülmesini istedikleri boyutuyla görülmesi tuzağına düşme riski her zaman bulunmaktadır.

Bu çalışmada, Ocak 1914 ila Aralık 1923 döneminde, The New York Times<sup>1</sup> gazetesinde, Samsun hakkında yapılmış haberler, yorumlar ve değerlendirmeler incelenmeye çalışılmıştır. Türkiye, 1914-1918 yılları arasında vuku bulan Büyük Savaş, onun akabinde yaşanan Milli Mücadele dönemi ve hemen sonrasında cumhuriyetin ilan edilmesine kadar geçen on yıllık zaman zarfını, kesintisiz hareketli bir atmosfer içinde geçirmiştir. Osmanlı İmparatorluğu'nun tarihi misyonunu tamamlayıp, yerini yeni Türkiye Cumhuriyeti devletine bıraktığı bu kısa süreye çok fazla olay sığmıştır. Haliyle, batı basınına da bu süreçte yaşananlardan fazlasıyla malzeme çıkmıştır. Bu basın kuruluşlarından birisi de, Amerika'nın önemli gazetelerinden The New York Times'dır<sup>2</sup>. Bu çalışma ile, NYT'de yapılan yayınlar üzerinden, Amerikan kamuoyunun, Samsun özelinde Anadolu'da yaşanan bu olağanüstü dönemi nasıl okuduğu ortaya konulmaya gayret edilmiştir. Çalışmada, gazetede yer verilen haberlere dair, yer yer değerlendirmelerde bulunulmakla yetinilmiş, çalışmanın amacına sadık kalmak kaygısıyla, bu iddialar için bir antitez ileri sürmekten kaçınılmıştır.

NYT'nin bölgeye ilişkin yapmış olduğu yayınlar incelendiğinde, Samsun ve civarında yaşananlarla ilgili ciddi bir gazetecilik gayreti göze çarpmaktadır. Zira gazete, bölgede hemen hemen yaşanan tüm önemli gelişmelerle ilgili bilgiler sunmaktadır. Fakat yayınlar incelendiğinde, birçok konuda Türk tezlerinin aksi iddiaların mevcut olduğu görülmektedir. Samsun ve çevresinde yaşananları, İngiliz The Times gazetesinde çıkan haber, yorum ve değerlendirmeler ışığında ele alıp inceleyen Enis Şahin<sup>3</sup> ve 1908-1918 arası dönemde Osmanlı İmparatorluğu'nda yaşayan azınlıkların durumunu The Times gazetesine göre inceleyen İlay İleri<sup>4</sup> de benzer tespitlerde bulunmaktadır. Örneğin, Samsun ve civarında Ermeni ve Rumlarla ilgili The Times'ın yaptığı değerlendirmelerde *mezalim* ve *katliam* ifadelerinin (Şahin, 2006: 200; İleri, 2004: 200, 203-205), NYT tarafından da aynı şekilde kullanımının tercih edilmesi, bu iki gazetenin konuya aynı perspektiften yaklaştığını göstermektedir. Buradan hareketle, İngiliz ve Amerikan basınının, Türkiye'de yaşananları ele alış biçimlerini anlamak için, İngiliz ve Amerikan kamuoyunun kendine özgü değer yargularını, doğrularını, prensiplerini ve çıkarlarını göz önünde bulundurmanın gerekliliğinin altını çizmek gerekir.

#### a. NYT'de Samsun'la İlgili Çıkan Yayınların Tasnif ve Dağılımı

Çalışma, ProQuest Historical Newspapers veritabanı altındaki *The New York Times (1851-2005)* koleksiyonu taranarak hazırlanmıştır. Tarama *Samsun*, *Samsoun*, *Samsoon* ve *Canik* isimlerine göre yapılmış ve bu kapsamda konuya ait çok sayıda kayda ulaşılmıştır. Bunlar arasında ilan ve reklamlarla ilgili kayıtlar dışarıda tutulmuş ve bu şekilde toplam 159 kayıt incelenmiştir. Bunların da bir kısmı, içerikleri itibarıyla kayda değer bilgiler ihtiva etmediklerinden, değerlendirilme dışında bırakılmıştır. Oldukça geniş içerikli bu malzemeden, en dikkate değer olan, ele alınan konuya en kapsamlı olarak değinilen veriler seçilerek,

---

<sup>1</sup> Dünyanın en büyük gazetelerinden biri olarak kabul edilen The New York Times gazetesi, Amerika'nın da günlük olarak çıkan en eski gazetesi unvanına sahiptir. "The New York Times" *Encyclopædia Britannica, Encyclopædia Britannica Online Academic Edition*, Web. 15 Jul. 2013:

<<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/412546/The-New-York-Times>>. The New York Times, New York kentinde New York Times ismiyle çıkan yedi gazetenin ardından, 1851 yılında *Daily Times* ismiyle, Henry J. Raymond tarafından kurulmuştu. Gazete Raymond'un hırslı kişiliğinin de etkisiyle kısa sürede ciddi bir tiraj artışı yaşadı. 1870 yılında gazeteyi satın alan Adolph Ochs'un takip ettiği ilkeli politika, tanınırlığını artırıp güven kazanmasının önünü açtı. Zamanla New York'u aşan gazetenin, sonraki dönemlerde gündemi çok yakından takip ederek, başarılı haberlere imza atması, hükümetler ve bankerlerle yakın ilişkiler kurarak dönem dönem onların desteğini alması, fiyat ve reklam politikalarını akıllıca belirlemesi ve tasarım ve görsel açıdan kendini güncel tutması, satışlarının artmasının ve ün kazanmasının ardındaki itici faktörler oldu. Martin Walker (1977). *Basının Gücü*, Çev.: Gülden Şen, İstanbul: Milliyet Yayınları, s. 249, 250, 252-254, 276.

<sup>2</sup> Bundan sonra NYT olarak verilecektir.

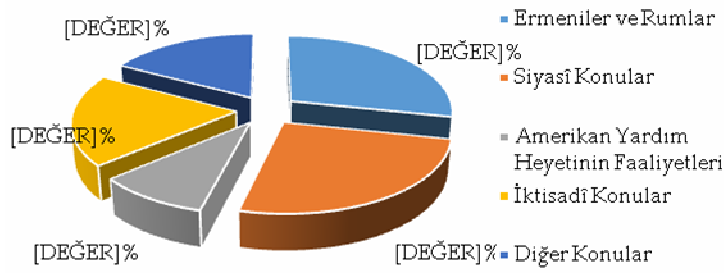
<sup>3</sup> Enis Şahin (2006). "İngiliz The Times Gazetesi'ne Göre Samsun (1908-1925)", *Geçmişten Geleceğe Samsun Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 1. Kitap, Samsun: Samsun Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Eğitim Hizmetleri Daire Başkanlığı Yayınları, s. 199-227.

<sup>4</sup> İlay İleri (2004). *The Times Gazetesine Göre Osmanlı İmparatorluğunda Azınlıkların Durumu (1908-1918)*, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

çalışmada kullanılmıştır. Son olarak, yer yer alıntılar yapmak suretiyle, gazetenin vermek istediği mesajın daha net anlaşılabilmesi sağlanmaya çalışılmıştır.

Elde edilen kayıtlar, kendi içlerinde kategorize edilerek, konu bütünlüğü korunmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda, kayıtlar beş başlık altında toplanıp değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Bu başlıklar şunlardır:

- Ermeniler ve Rumlar
- Siyasî Konular
- Amerikan Yardım Heyetinin Faaliyetleri
- İktisadî Konular
- Diğer Konular



**Grafik 1:** Kayıtların Konulara Göre Dağılımı

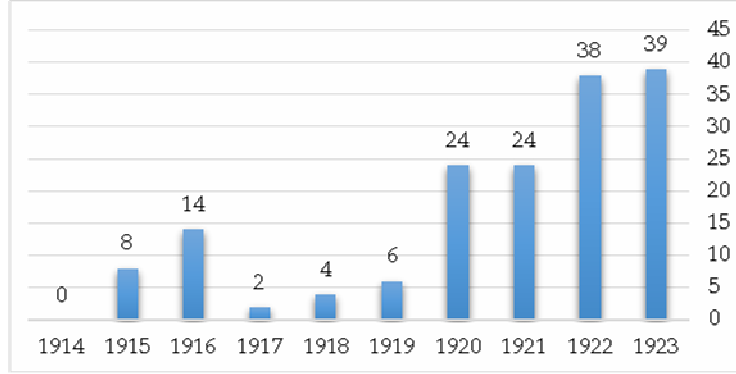
NYT'de Samsun'la ilgili haber, değerlendirme ve yorum içeren yayınların verildiği yukarıdaki grafikten, hakkında en fazla yayın yapılan konunun, % 28.4 ile *Ermeniler ve Rumlar*la ilgili başlık olduğu görülmektedir. Bunu, % 25.7'lik oranla *Siyasî konularla* ilgili yayınlar takip etmektedir. İncelenen dönemin, Birinci Dünya Savaşı ve Millî Mücadele'nin yaşandığı yılları içine aldığı göz önünde bulundurulduğunda, bu oranların neden yüksek çıktığı anlaşılabilir. Zira bu dönemlerde, yoğun bir siyasî trafik yaşanmıştır. Yine, Samsun'da yoğun halde yaşayan Ermeni ve Rumlar ile Türkler arasında yaşanan, üzücü olayların bu dönemlerde arttığı da göz önüne alındığında, çıkan yayınların yarısından fazlasının bu konularda olması beklenen bir sonuçtur.

Samsun'un Anadolu'nun dışa açılan kapılarından biri olması, *ekonomik* açıdan önemli bir Anadolu şehri olması, *iktisadî* bağlamda da Samsun'un gazetede yer bulmasının gerekçelerindedir. Aynı şekilde, Samsun'a büyük bir liman inşası ve Samsun-Sivas arası bir demiryolu yapımının da içinde yer aldığı Chester Projesi, Samsun'un ekonomisiyle alakalı olarak, 1920'li yıllarda hakkında çok konuşulan konulardan biri olmuştur. Bu projenin, hem siyasî hem de iktisadî yönleri olması nedeniyle, proje hakkında yapılan yayınlar haber içeriğine göre iki başlık altında da gösterilmiştir.

On dokuzuncu yüzyılın ilk çeyreğinden itibaren Osmanlı coğrafyasına adeta akın eden Amerikan misyonerleri, özellikle Rum ve Ermeni azınlıklar üzerinde etkili olarak, Osmanlı İmparatorluğu'ndan ekonomik imtiyazlar elde edebilmek için, bu azınlıkları kullanma yönünde bir politika izlemiştir. Bu bağlamda, gittikleri bölgelerin halkıyla kaynaşabilmek ve onları kendi dinî inanışlarına ısındırmak için, yoğun bir gayretle görev yapmışlardır (Alan, 2008: 3, 4). Bu amaçla, okul ve hastane gibi toplumla aralarında bağ kurabilecek çok sayıda kurum açmışlardır. Ocak 1919'da İstanbul'da bir ofis açarak, İstanbul-Anadolu, Kafkaslar ve Suriye-

Akdeniz olmak üzere, üç noktada teşkilatlanan<sup>5</sup> Yakın Doğu Amerikan Yardım Heyeti de, yine bu amaç doğrultusunda faaliyetlerini yürütmüştür (Peterson, 2004: 108). Bu heyetin Samsun bölgesindeki faaliyetleri de NYT'de kendine yer bulmuştur.

Bu konular haricinde kalan haberler ise grafikte *Diğer* başlığı altında dağılımdaki yerini almıştır.



**Grafik 2:** Kayıtların Yıllara Göre Dağılımı

İncelemede, 1914-1923 yıllarını kapsayan 10 yıllık süreçte, Samsun'la ilgili yapılan yayınların, genel olarak bir artış grafiği çizdiği görülmektedir. 1914 yılında herhangi bir kayda rastlanmazken, en fazla yayının 1923 yılında yapıldığı çıkan sonuçlar arasındadır. 1916 yılını takip eden üç yıllık dönemde görülen düşüşün, 1920 yılından itibaren tersine döndüğü ve yayın sayısında ciddi bir artış olduğu grafiğe yansımaktadır. Bu artış ve azalış, yaşanan gelişmelerle doğru orantılıdır. 1920-1922 yılları arasındaki yayın artışında, bu dönemde Rum iddialarının dünya gündemini meşgul etmesinin; 1923 yılındaki artışta ise bu yılın, Samsun'u da ilgilendiren Chester Projesi ile ilgili tartışmaların arttığı dönem olmasının etkisi vardır. Bununla birlikte, 1914-1918 yılları arasındaki yayınların, 1919-1923 yıllarındaki yayınların ¼'ü oranında olması da, gazetenin, ilk dört yıllık dönemin Birinci Dünya Savaşı yıllarına denk gelmesi nedeniyle, bu dönemde savaşa ilişkin yayınlara ağırlık vermesinden kaynaklanabilir. Nitekim bu dönemde, Samsun'la alakalı yapılan yayınların konusunun da ağırlıklı savaşa bağlantılı olması, bunun bir göstergesidir.

#### **b. NYT'de Samsun'la İlgili Çıkan Yayınlar ve Bu Yayınların Değerlendirmesi**

NYT koleksiyonunda, Samsun'a dair yapılan haberler arasında en büyük payın, Ermeni ve Rumlarla ilgili haberlere ayrıldığı görülmektedir. Bu haberlerin büyük bir kısmı Birinci Dünya Savaşı yıllarında yapılmıştır. Bu dönemde yapılan haberlerde daha ziyade Ermeniler işlenmiştir. Rumların, gazetenin sayfalarında daha sık görünür olmaya başladıkları dönem, 1919 ve sonraki yıllara denk düşmektedir.

Ermeniler ve Rumlarla ilgili yapılan haberler incelendiğinde, aşırı derecede propagandist bir bakışla konuya yaklaşıldığı göze çarpmaktadır. Objektiflikten son derece uzak bir şekilde yapılan haber ve değerlendirmelerde, Türklere karşı çok acımasız eleştirilerin yapıldığı görülmektedir. Gazete, kullandığı ısrarlı dille, Türkleri "barbar", "tiran", "vahşi", "katil" gibi sıfatlarla anmayı yeğlemiş ve adeta karalama kampanyası yaparcasına Amerikan kamuoyunda Türk imajını zedeleme çabasına girişmiştir. Buna karşın, Ermeni ve Rumların yaptıklarına lâl kalmayı yeğleyen gazete, bu dönemdeki yayın anlayışıyla, günümüzde

<sup>5</sup> NYT'de bu heyetin kuruluşuna dair verilen bilgiler arasında, heyetin teşkilatlanacağı bölgelerin her birinde yüzlerce yatak olan 15 hastanenin kurulması ve Samsun, Trabzon Harput, Beyrut, Erivan, Halep, Derince ve diğer Kafkas şehirlerinde yiyecek ve ilaç dağılım merkezlerinin kurulması yer almaktadır. NYT, June 22, 1919, s. 30.

Amerikan kamuoyundaki Türkler ve Türkiye hakkındaki önyargılı bakışta önemli bir rol üstlenmiştir.

NYT'nin Ermenilerle ilgili yer verdiği ilk haber 13 Ekim 1915 tarihine denk düşmektedir. "Morgenthau Katliamların Yeniden Başladığını Bildiriyor" başlıklı haberin içeriğinde, büyükelçi Morgenthau<sup>6</sup> tarafından dışişleri bakanlığına verilen malumata göre, Bulgaristan'ın Türkiye'nin yanında savaşa girmesinin ardından, Anadolu'da Ermenilere yönelik katliamların hızla devam ettiği ve bu şekilde Anadolu'da bulunan Ermenilerin büyük bir bölümünün öldürülmüş olduğu ifade edilmektedir. Haberde, "Türkler Ermeniler'e Koru Salıyor" ara başlığı altında, Samsun şehrinin ve Amasya, Vezirköprü, Çorum ve Merzifon çevrelerinde bulunan şehir ve kasabaların Ermenilerden arındırıldığına dair iddialara da yer verilmiştir (NYT, October 13, 1915: 4).

Attığı "Kahramanca Direniş" başlığıyla, Ermenilerin karşı faaliyetlerini, sübjektif bir yaklaşımla haberleştirmeyi tercih eden NYT'de, Ermenilerin kadın, erkek ve çocuklarıyla bıçak, tırpan ve taşlarla kendilerini korudukları, fakat sonunda hepsinin yok edildiği ifadeleri kullanılmıştır. Hatta olaylar daha da dramatize edilerek, kadınların Türklere karşı bizzat savaştıkları, bıçaklarla kendilerini öldürdükleri yazılmıştır. Aynı haberde, Lord Bryce'in<sup>7</sup> Samsun'da Ermenilerin direnişlerini anlatan bir raporuna da yer verilmiştir. Bryce raporunda Samsun'da yaşananları şu şekilde aktarmaktadır:

*"Hayatta kalan Ermeni savaşçılar, 30.000 Türk ve Kürt tarafından kuşatıldılar. Erkekler, kadınlar ve çocuklar taş, bıçak, tırpan ve buldukları her şeyle mücadele ettiler. ... Bütün erkek savaşçılar öldüğünde, genç kadınlar Türklerin ellerine geçmemek için kendilerini kayalardan aşağıya attılar."*(NYT, November 27, 1915:4)

Morgenthau'dan sonra Amerika'nın Türkiye elçiliği görevine getirilen Abram I. Elkus'tan<sup>8</sup> gelen telgrafa sayfalarını açan NYT, bu telgraf üzerinden adeta batı kamuoyuna Ermeniler için yardım çağrısında bulunmuştur. "Ermenilerin Yardıma İhtiyacı Var" başlığı altında, Amerika'nın Ermenistan ve Suriye Yarım Komitesi için, Halep bölgesindeki Amerikan misyonerlerin daha fazla paraya ihtiyaç duydukları ifade edilerek, Halep'e sürgün edilen elli bin Ermeni'nin açlıktan ölmek üzere olduğu ve çok sayıda mültecinin kaçarak bu bölgeye geldiklerine değinilmiştir. Aynı şekilde Harput, Samsun ve Konya'dan alınan raporların da benzer karakterde olduğu ifade edilerek, durumun ciddiyetine işaret edilmeye çalışılmıştır (NYT, December 30, 1916: 2).

Morgenthau ve Elkus gibi Amerikalı diplomatların Ermeni sorununa bu kadar sübjektif, Ermeniperest bir bakışla yaklaşmaları dikkat çekicidir. Bu diplomatlar, bölgede bulunan misyonerler vasıtasıyla, ülkelerinin çıkarlarına uygun adımlar atmışlardır. Amerika, incelemeye konu olan bu dönemden itibaren, ekonomik açıdan kendini Avrupa'ya kabul ettirmeye başlayarak, Batı'nın etkin devletleri arasında boy göstermeye başlamıştır. Amerika, bu süreçte daha ucuz ve insanî değerlerin ön planda tutulduğu yeni yayılma yöntemlerinin öncülüğüne soyunmuştur. Bu amaçla, etkili ve göze batmayacak bir şekilde faaliyetlerini

---

<sup>6</sup> Amerika'nın Türkiye büyükelçiliği de yapmış olan Henry Morgenthau, Birinci Dünya Savaşı sırasında Almanya ve Türkiye'nin yürüttüğü politikayı ele alan bir kitap kaleme almıştır. Eserinde, Osmanlı öncesi Türk tarihine dair fantastik ve küçük düşürücü ifadelerle yer veren Morgenthau, eserinde Ermenilere yönelik katliam ve sürgünlere dair iddialara önemli yer ayırmıştır. "Ambassador Morgenthau's Story by Henry Morgenthau", Review by: Albert Howe Lybyer, *The American Historical Review*, Vol. 25, No. 2, 1920: s. 287-288.

<sup>7</sup> Hukuk ve siyaset alanlarında önemli eserler ortaya koymuş ünlü İngiliz yazar olan Lord Bryce, 1907-1913 yılları arasında İngiltere'nin Amerika büyükelçiliği görevinde bulunmuştur. Aynı zamanda önemli bir seyyah olan Bryce, daha çok siyasî sorunlara eğilmiş ve bu konuda önemli eserler vermiştir. Frederic A. Ogg (1922). "James, Viscount Bryce", *The American Political Science Review*, Vol. 16, No. 2, s. 309, 310. Bryce, Arnold Toynbee ile birlikte 1916 yılında Türk-Ermeni ihtilafı konusunda kaynak eser olarak kabul edilen *Blue Book* ismiyle ün yapmış savaş propagandası kitabının da yazarlarından. Hikmet Özdemir (2005). *Arnold Toynbee'nin Ermeni Sorununa Bakışı*, Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi Forumu, s. 11.

<sup>8</sup> Amerika'da tanınmış simalar arasında olan Elkus, Ermeni Komitelerin birinde de yer almaktaydı. Bilal N. Şimşir (2001). "Amerika'da Ermeni Lobisi ve Lozan Antlaşması Kavgası", *Ermeni Araştırmaları*, S. 3, Eylül-Ekim-Kasım 2001, s. 7.

sürdüren misyonerlik örgütleri ve eğitim kurumları aracılığıyla, Yakın Doğu'daki etki ağlarını gündün güne örmüştür (Ulagay, 1974: 12,13). Amerikan hükümetleri, Birinci Dünya Savaşı boyunca, diplomatları aracılığıyla misyonerleri desteklemek ve bu amaçla kurulan Amerikan kurumlarını koruyup, Amerikan yardım kuruluşlarının çalışmalarını kolaylaştırmak için yoğun çaba içinde olmuşlardır. Bu sayede, Osmanlı coğrafyasıyla ilgili politikalarında, yayılmacı yöntemlerini başarıyla uygulama imkânı bulmuştur. Bu noktada, Ermeni ve Rumlar konusunda, misyonerlik örgütlerinin takındıkları tavır, Amerika'nın bu yayılma yöntemlerinin bir parçası olarak da okunabilir. Hıristiyanlığa ilk adapte olan millet olarak kabul edilmelerinden dolayı, bölgedeki misyonerler nazarında "özel" olarak görülen (Delgadillo, 2002: 6,7) Ermeniler için, Amerika'nın bu politikası güven verici olmuştur.

NYT, 8 Ekim 1916 tarihinde, sabık İngiliz büyükelçisi Lord Bryce tarafından yürütülen ve İngiliz hükümetince daha sonra yayınlanacak olan, Türkiye hakkındaki detaylı araştırma kayıtlarının ayrıntılı haline ulaştığını belirterek, "Ermenilere Yönelik Vahşete Dair Rapor; Dehşet Verici Zulüm ve Katliamlara İlişkin Olaylar Dizisi" başlıklı bu raporu, iki tam sayfa halinde okuyucularıyla buluşturmuştur. Raporda, kadın, erkek, çocuk ayırt edilmeksizin, yüz binlerce Ermeni'nin, Türkler tarafından sürgün ve kıyıma uğratılarak, Ermeni milletinin kökünün kazınmaya kalkışıldığına, iri puntolarla dikkat çekilmiştir. Böylesine insafsızca bir tanıtımla başlanılan haberin içeriğinde, daha da vahim iddialara yer verilmiştir. Rapordaki iddiaların bir kısmı şu şekildedir:

*"Ermenilere destek veren tüm medenî milletler bugün itibarıyla bilmelidirler ki, buradaki ihtiyaçlar son derece acildir. Vatanlarından sürgün edilen birkaç yüz bin kişi sınırdışı edilme korkusuyla hayatlarını devam ettirmektedirler. Son dönemlerde alınan tarafsız raporlar, bu korkunç durumu gözler önüne sermektedir. Hasta insanlar kendilerini mezarlıklara atmakta, kendilerini gömmeleri için mezar kazanlara yalvarmaktadırlar. Kadınlar akıllarını yitiriyorlar, çim ve hayvan leşlerini yiyorlar, ebeveynler çocuklarını sefaletle terk ediyorlar, mezarlarını kazarak onların ölümlerini bekliyorlar. Ermeni mültecilerin geleceği Rusların onları korumasına bağlı. Bu da ancak beslenme, barınma, giyim konularında dünyanın desteğiyle mümkün. ... Eminim Amerika cömertliğini göstererek dünyayı insanlığa davet edecektir.*

*... 1 Mayıs'tan bugüne, önce Erzurum, ardından da tüm bölgedeki Ermeni nüfus Samsun'da toplandı ve gemilere bindirildi. Kayseri, Diyarbakır, Urfa, Trabzon, Sivas, Harput ve Van bölgelerindekiler de Mezopotamya çöllerine sürüldü. Osmanlı hükümetinin projesi Ermenisiz bir Ermenistan'dır. Müslümanlar Ermenilerin terk ettikleri yerleri ve evleri mülk edinmeye başladılar.*

*... Trabzon, Samsun ve Giresun gibi Karadeniz şehirlerindeki tüm Ermeniler iç bölgelere gönderildiler ve sadece Müslümanların ikamet ettikleri şehirlere yerleştirildiler. Şebinkarahisar ve çevresindeki tüm Ermeni nüfus, başlarındaki papazla birlikte acımasızca katledildi.*

*Kısacası, Samsun'dan Diyarbakır'a kadar olan bölgede şu anda tek bir Ermeni kalmadı. ... Tarih şimdiye kadar böyle bir toplu kıyım kaydetmemiştir."(NYT, October 8, 1916: 2)*

Gazetede iki tam sayfa ayrılan raporda, buna benzer daha birçok iddia bulunmaktadır. Raporun tamamı okunduğunda, baştan sona kışkırtıcı bir üslubun kullanıldığı dikkat çekmektedir. Gazetenin orijinal rapora sadık kalması anlaşılabilir bir durum olsa da, yapılan yayın aracılığıyla Amerikan kamuoyuna verilmek istenen mesaj gözden kaçırılmamalıdır. Böylesi bir metne, aynı dinî inanişaya mensup olanların vereceği refleks üzerinden, Amerikan kamuoyunda Türkler ve Türkiye'ye karşı oluşacak olumsuz tepkiyi kestirmek zor olmayacaktır.

Nüfusu yaklaşık olarak on üç bin olan Samsun'un, Karadeniz'in bir limanı ve Trabzon sancağının başkenti olduğunun, dip bilgi olarak verildiği bir başka haberde, yine Ermenilerin konu edildiği görülmektedir. İlk sayfadan geçilen bu haberde yer alan bilgilerin, İttifak Devletlerine çalışan bir memur tarafından, Samsun'dan getirildiği de habere ilştirilmiştir. "Binlerce Ermeni Samsun'da Katledildi; Alman Sosyalistler Türkleri Sükûnete Çağırıldı" başlığıyla verilen ve güvenilir kaynaklardan edinildiği ileri sürülen bu haberde, Samsun'daki binlerce Ermeni erkek nüfusun, Türkler tarafından kovalandıkları ve çocukların katledildikleri ileri sürülmüştür. Türklerin Ermenilere karşı Gürcüleri kışkırtmaya çalıştıkları ve alınan duyumlara göre Gürcistan'da katliamlar yapıldığı, Türk askerlerin Ruslar tarafından boşaltılan Ermeni bölgesinde yeni katliamlar düzenledikleri de haberde geçen diğer bilgiler arasında sunulmaktadır (NYT, March 4, 1918: 1).

Sir Philips Gibbs<sup>9</sup> tarafından İzmir'den çekilen özel bir telgrafta yaşanıldığı iddia edilen bir olay, "Silahsız Ermeniler Kasaplarla Karşı Karşıya; Türkler Yok Etmeye Yeminli" ifadeleriyle özetlenmiş bir başlıkla, gazetede haber değeri kazanmıştır. Olay, Philips Gibbs'in ağzından şu şekilde verilmiştir:

*"... Yardım için yalvaran Batı Ermenistan'ın Hıristiyan insanlarına. Doğudaki seyahatim boyunca Ermeni sürekli trajedisini duydum. Bunlardan birisi hafızamda canlılığını devam ettiriyor.*

*Marmara denizinden İzmir körfezine doğru giden bir gemide bir kadın bana Türk idaresi altında Samsun'da yaşadıklarını anlattı. ... Bana, Ermenilerin Samsun'da bir gece vakti duvarlara asılan afişlerle nasıl uyarıldıklarından bahsetti. Afişlerde, tüm Ermeni kadın ve erkeklerin güneye sürüleceği yazıyormuş. Sadece İslam'ı kabul edenler şehirde bırakılmış. Erkekler toplanarak, çocuk ve eşlerinden ayrılıp toplu halde şehir dışına çıkarılmışlar. Kadınlar da arabalara bindirilerek, erkeklerin arkasından gönderilmişler. Bazıları çocuklarını yanlarına alırken, bazıları da şehirdeki Rum ailelere evlatlık olarak bırakmak suretiyle terk etmiş.*

*Çok az sayıda kadın ve erkek inançlarından vazgeçerek hayatlarını kurtarma yolunu seçmiş. Diğerleri şehitliği tercih etmiş. Trajedi, Samsun şehrinin dışında başlamış. Seksen kişilik bir grubun, yalnızca yirmi kişisi hayatta kalabilmiş.*

*... Türklerin bu yaptıkları planlı bir yok etme politikasıydı."(NYT, June 12, 1920: 17)*

Telgraftan yapılan yukarıdaki alıntılarda kullanılan son cümlede, Türklerin yaptıklarının katliam boyutunu aşip, soykırıma dönüştüğü anlamı çıkmaktadır. Gazetenin bu iddiaya bilinçli veya bilinçsiz yer vermiş olması, insaf ölçülerine sığmayan gayriahlâkî bir yaklaşımdır.

Takvimler 1919 yılını gösterdiğinde, NYT'nin sayfalarında Rumlarla ilgili olayların daha fazla yer aldığı dikkat çekmektedir. Bunların, Ermenilerle ilgili yapılan yayınların adeta bir devamı niteliğinde olduğu söylenebilir. Zira kullanılan ifadelerde, Türklere karşı aynı suçlayıcı üslup ve dilin tercih edildiği görülmektedir.

Rumlarla ilgili ilk haber, 5 Haziran 1919 tarihinde, "Türkler Rumlara Nasıl İşkence Yapıyorlar" başlığıyla verilmiştir. Bölgede yaşananlar, Amasya ve Samsun başpiskoposu Germanos'dan alınan ve Türkler tarafından Karadeniz'deki Rumlara karşı vahşet uygulandığına dair iddiaların yer aldığı bir mektupta geçen çeşitli suçlama ve tahkirler üzerinden aktarılmıştır. Mektupta, bu bölgede yaşayanların, sadece İttihat ve Terakki Cemiyeti'nden değil, tüm Türklerden gelen felakete katlandıkları, Türklerin, bir milyon Ermeni'yi öldürdükten sonra, benzer vahşetlere devam ettikleri, Rumlara yönelik zulümlerle, son kertede Türkiye'den Helenizm'in silinmek istendiği gibi, son derece taraflı ve propaganda amacı güden ifadeler geçmektedir. Mektubun devamında, "felaket", "katliam", "vahşet" gibi kavramlarla bezeli, Türklere yönelik inanılmaz düzeyde bir karalamanın yapıldığı görülmektedir. Öyle ki başpiskopos mektubunda:

*"... Felaketin kanıtlarını belgeleyebilmek için dağlara çıktım. Sadece yıkıntı ve ıssızlık vardı. Dağlara saçılmış iskeletler gördüm. Korkunç kalabalıktan kaçarak, orman ve mağaralara gizlenmiş az sayıda kadın ve çocuk buldum.*

*... 160.000'den fazla kişi sürgün edildi. Bazı yerlerde sadece onda biri ya da yirmide bir hayatta kaldı"*

gibi söylemlerle, iddialarını perçinleme yoluna gitmiştir. Germanos, mektubunun sonunda, ağzındaki baklayı çıkarıp, Avrupalı müttefiklerinden beklentilerini de belirtmeyi ihmal etmemiştir. Bu beklentiler arasında, Türklerin cezalandırılmaları, Rumların ulusal duygularının tatmin edilerek, anavatanlarında bir araya gelip, demokratik bir Pontus devletini kurmaları için Avrupalıların yardım etmeleri zikredilmiştir (NYT, July 5, 1919: 8).

15 Kasım 1920 tarihinde "Türkler, Gürcistan'dan Batum'u Teslim Etmelerini ve Rumlardan Samsun'u Boşaltmalarını İstedii" başlığıyla yayınlanan haber, NYT'de Samsun'la ilgili çıkmış yayınlardan bir diğeridir. Haberin detayında, Trabzon vilayetine bağlı Samsun'daki

<sup>9</sup> Dünyadaki gelişmeler ve tarihi olaylarla ilgili çalışmaları da bulunan İngiliz gazeteci ve yazar Sir Philip Gibbs, Birinci Dünya Savaşı'nda cephe muhabirliği yapmıştır. "Gibbs, Sir Philip", *The Columbia Encyclopedia*, 6th ed., 21 July 2013: <<http://www.encyclopedia.com>>.



Rum nüfusundan, bir hafta içinde burayı terk etmelerinin istendiği, Rum mallarının devlet mali olacağına açıklandığı ve Rumlara ait işyerlerinin, yerel yöneticiler tarafından mühürlendiği bilgileri bulunmaktadır (NYT, November 15, 1920: 16).

Gazetenin, Samsun ve diğer yerlerdeki Rum nüfusu ile Bursa ve Bilecik bölgesindeki üç bin Ermeni'nin, iç kısımlara gönderildiğine dair yaptığı haberden (NYT, June 12, 1921: 2) bir ay sonra, karalama çabasında çitanın daha da yükseltildiği görülmektedir. NYT, Türklere yönelik ithamlarının dozunu, 10 Temmuz 1921 tarihinde attığı, "Türklerin Kurbanı Olan 700.000 Rum" başlıklı haberle artırmıştır. "Cinayetler ve Sürgünler" alt başlığıyla, Yunan elçiliği tarafından yapılan açıklamaya dayandırılarak, Türkiye'de devam eden savaş nedeniyle, yaklaşık yedi yüz bin Rum'un katledildiği, sürüldüğü ve açlıktan öldüğüne dair iddialar haberleştirilmiştir. Mağdurların yarısının Pontus Rum'u olduğunun belirtildiği açıklamada, Amerikalı seyyahlar ve Samsun'dan yakın zamanda Yunanistan'a gidenlerin, Samsun'daki Hıristiyan nüfusun çektiği eziyetlerin detaylarına dair anlattıkları aktarılmıştır. Özellikle, Topal Osman'ın<sup>10</sup> Samsun'a gelmesini müteakip, Samsun'da Rumlara yönelik yapıldığı ileri sürülen zulümlere ilişkin detayların ön plana çıkarıldığı görülmektedir (NYT, July 10, 1921: 4).

Anadolu'da yaşandığı iddia edilen olayların, Amerika'daki yankılarına bir örnek olması açısından, 6 Kasım 1921 tarihli haber ilgi çekicidir. NYT, Alexander Kehaya isimli bir Rum iş adamının, "Pontus'taki Rumların Türkler tarafından katledildiği" haberleri sonrası, New York'ta yaşayan Rumların tepkilerinin arttığına ilişkin açıklamalarına aracılık etmiştir. Kehaya açıklamasında, Atina'dan aldığı söylediği bir mektupta geçen, Samsun, Bafra ve diğer Pontus şehirlerinde yaşayan bazı kişilerin, "Pontus cumhuriyeti davasının elebaşları" oldukları gerekçesiyle infaz edildiklerine yönelik duyularını aktarmaktadır. Haberde, Kehaya'nın New York'taki Rum milletvekilleri ve senatörlerin bu gelişmelerle ilgili konuşma yapmaları için davet edilmesini ve kitlesel bir miting yaparak, dünyanın uygar milletlerine bu zulmün bitmesi için çağrıda bulunmayı amaçladıklarını da sözlerine eklemiştir (NYT, November 6, 1921: 121).

NYT'nin Rumlarla ilgili sayfalarını açtığı iddialar, 1921 Aralık'ında "Türkler Hıristiyanlara Yine Eziyet Ediyorlar" başlıklı haberle devam ettirilmiştir. 21 Kasım 1921 tarihinde, İstanbul'da ikamet eden bir İngiliz'den alınan ve Müslüman olmayan azınlıkların ayrıcalık ve imtiyazlarının Ankara'daki meclis tarafından yürürlükten kaldırdığı, mültecilere zalimce muamelelerde bulunduğu gibi suçlamaların aktarıldığı mesajın devamında, daha detaylı birtakım malumat verilmiştir. Bu malumat, Sivas'tan İstanbul'a gelen üç Amerikan yardım çalışanından edinilen beyanata dayandırılmıştır. Buna göre; Sivas'ta iki bin iki yüz Ermeni yetim çocuk ve altı binin üzerinde muhtaç insan olduğu, son birkaç hafta boyunca on beş binin üzerinde Rum erkek, kadın ve çocuğun çok kötü şartlarda sürgün edildikleri ve sürgünlerin bu çalışanların oradan ayrıldıkları zamana kadar devam ettiği belirtilmiştir. Sivas'tan Samsun'a uzanan yolda, ölmek üzere ve acınacak halde olan, dört bin Rum kadın ve çocuktan oluşan sürgün konvoyuyla karşılaşıldığının aktarıldığı haberde, Türk otoritelerinin Amerikalıların bu insanlara yardım etmesini ve hatta onlara yaklaşmalarını dahi önlemek için geniş önlemler aldıkları iddiaları aktarılmıştır. Samsun civarındaki Rum köylerinin çoğunun tahrip edildiği, insanların kötü durumda oldukları, Samsun'daki Amerikan tütün şirketinin işine devam edememesine bağlı olarak, yoksulluğun yaygınlaştığı da bu çalışanlar tarafından edinilen malumatın detayları arasında sayılmaktadır (NYT, December 2, 1921: 13).

Gazete, 1922 yılında da Rumlarla ilgili iddiaları sayfalarına taşımaya devam etmiştir. Üç yüz Rum'un katledildiğinin başlık yapıldığı ve Yunan elçiliğinden alınan bir telgrafa dayandırılan başka bir haberde, bölgeden yeni katliamların rapor edildiği belirtilmiştir. Samsun'da üç yüz Rum'un, Kemal Paşa yönetimindeki Türk görevliler tarafından yakalanıp

---

<sup>10</sup> Topal Osman, özellikle Pontus meselesi ve Ali Şükrü Bey'in öldürülmesi konularında, batı medyası tarafından hakkında çokça söz söylenen isimlerden biri olmuştur. NYT'nin Pontus Meselesi ile ilgili Topal Osman hakkında yer verdiği haberlerden birinde, Ankara'ya göre bir kahraman olarak görülen Topal Osman'ın, beraberindeki yüz kişiyle birlikte Samsun, Merzifon, Çorum gibi yerlerde kontrolü ele geçirdiği ve bunun sonucunda Anadolu'nun dev bir hastaneye dönüştüğüne dair iddialara yer verilmiştir. NYT, March 17, 1922: s. 13.

katledildikleri iddiası, haberin içeriğini oluşturmaktadır (NYT, February 1, 1922: 3). Bir başka katliam haberinde ise, İstanbul'daki Yunan Patriği tarafından Yunan Savunma Komitesi tarafından alınan bir telgraftaki iddialara dayandırılarak, bin üç yüz kadın ve çocuğun, Türkler tarafından Samsun'dan alınıp, Kavak yakınlarında katledildikleri işlenmiştir (NYT, July 15, 1922: 40). Bunun gibi katliam iddialarına karşı, Rumların verdikleri mücadeleyi de gazetede görmek mümkündür. Örneğin, İçişleri bakanı Fethi Bey'in emrindeki bir Türk tümeninin, Rumların sert bir direnç gösterdiği, Bafra ve Samsun bölgesini kuşattığı, bunun üzerine çıkan şiddetli çatışmada, her iki tarafın da ağır kayıplar verdiğiğine değinilmiştir (NYT, March 11, 1922: 23).

1922 Mayıs'ında, Samsun bölgesindeki Rumlarla ilgili yapılan başka bir haberde, yine Rumlara yönelik zulümler ve Türklerin acımasızlığına dair iddialara rastlanmaktadır. Haber, Austen Chamberlain'in<sup>11</sup> Avam kamarasında yaptığı açıklamaya dayandırılmıştır. Chamberlain konuşmasında, İstanbul'daki İngiliz yüksek komiserinden gelen telgraflardan alıntılara yer vermiştir. Telgraflarda, Türklerin Samsun ve Trabzon arasındaki bölgede yaşayan Rumları Amasya'da topladıktan sonra, Sivas ve Tokat yoluyla Kayseri'ye kadar yürüttüklerine ilişkin bilgiler mevcuttu. Bu yürüyüş esnasında çok kişinin yollarda öldüğüne ilişkin iddiaları da aktaran Chamberlain, Türklerin azınlıkları temizlemek için planlı bir şekilde hareket ettikleri (NYT, May 16, 1922: 3) şeklindeki ithamları da sarf ederek, yapılanın esasında bir soykırım olduğunu ima etmiştir.

Samsun, 1920 yılında NYT'de bu kez ilginç bir haberle gündeme gelmiştir. Haberde, Amerikan Yardım heyeti yöneticisi General James P. Coombs ile birlikte, bazı Amerikalıların, Ankara'daki Bolşeviklerin isteği üzerine, Türk ulusal güçlerince Samsun'da gözaltına alındıkları bilgisi yer almıştır. Bu tutuklamalara karşı, gazetenin yorumu haberin alt satırlarında görülmektedir. Buna göre, Mustafa Kemal'in Amerika Yardım Heyetinin siyasî ve askerî bir temsilci gibi hareket ettiği yönündeki söylemi, buna gerekçe olarak öne çıkarılırken, Bolşeviklerin bu tutuklamalardaki rolüyle ilgili olarak da, Mustafa Kemal üzerindeki etkilerini artırdıkları (NYT, November 9, 1920: 13) ve Samsun'daki Bolşevik temsilcilerinin Amerikalılara karşı düşmanca bir tavır aldıkları yorumları yapılmıştır (NYT, December 25, 1920: 5). Bu konu, takip eden günlerde de gazetede sıcaklığını korumuş ve tutuklamalar eleştirilmiştir (NYT, November 11, 1920: 14; NYT, November 28, 1920: 14).

1922'de Samsun'un Yunanlılar tarafından bombardımanı da, Rumlarla ilgili yapılan yayınlar arasında gazetenin ilgi gösterdiği konulardan biridir. NYT, Samsun'un bombalanması düşüncesi ile ilgili ilk habere, 28 Temmuz 1921 tarihli baskısında yer vermiştir. Haberde, bir Yunan savaş gemisinin, şehri bombalama niyetiyle Samsun'a yaklaştığı, ancak sahilde bulunan bir Amerikan destroyeri komutanının, böyle bir hareketin Rum halkını da tehlikeye atabileceği uyarısı üzerine, bu niyetten vazgeçtiği bilgisine yer verilmiştir (NYT, July 28, 1921: 2). Bu haberden üç gün sonra, İstanbul ve Çanakkale boğazlarını kullanmak için müttefiklerden izin alan Yunan savaş gemilerinin, Samsun'un yetmiş beş mil batısında bulunan, Sinop ve Trabzon'u bombaladığı haberi geçilmiştir (NYT, July 31, 1921: 2). Bu iki haberden bir yıl sonra, Samsun'un bombalanması, gazetede tekrar gündeme gelmiştir. Gazetede Samsun'un bir Yunan filosu tarafından bombardımana tutulması üzerine, Türklerin, müttefiklerin yüksek komiserliklerine protesto ilettiği yazılmıştır.<sup>12</sup> Türklerin, Samsun'daki Rumları Türk otoritelere karşı provoke etmek amacıyla böyle bir saldırının yapıldığını düşündükleri bilgisine de yer

---

<sup>11</sup> Haberde Austen Chamberlain hükümet lideri olarak tanıtılmıştır. Fakat o tarihte hükümet liderinin David Lloyd George olduğu bilinmektedir. Haberde belirtilen tarihte Chamberlain'in muhafazakâr parti lideri olduğu göz önüne alındığında, gazetenin burada bir hata yaptığını belirtmek gerekmektedir.

<sup>12</sup> Samsun'un 1922 yılında Yunan savaş gemilerince bombardımana uğraması, Türk-Amerikan ilişkilerini hareketlendirmiştir. Zira şehir bombalanırken Samsun'da bulunan Amerikan destroyerinin komutanı aracılığıyla, Samsun'daki Amerikalılar şehirden tahliye edilmek istenmiş, fakat Türk yöneticiler bu isteği kabul etmeyerek, Amerikan vatandaşlarını da bombardıman sırasında şehirde kalmaya mecbur bırakmıştır. Rahmi Doğanay (2006). "İstiklal Harbinde Samsun'daki Amerikan Filosu", *Geçmişten Geleceğe Samsun Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 1. Kitap, Samsun: Samsun Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Eğitim Hizmetleri Daire Başkanlığı Yayınları, s. 167.

veren NYT, Yunanlıların saldırı gerekçesini de, bombardımanın Samsun'daki Türk cephaneliğine karşı yapıldığı şeklinde aktarmıştır (NYT, July 11, 1922: 16). Konu, "Samsun'da 90 Yaralı" başlığıyla ertesi gün de gazetede ele alınmış ve bombardıman, bu defa Amerikalı görevlilerinin raporları üzerinden irdelenmiştir. Raporda, bombardımanda doksan kişinin yaralandığı, kale ve şehrin bir bölümünün de zarar gördüğü, buna karşılık Yunanlıların iddialarının aksine, Türk cephaneliklerinin hiç zarar görmediği bilgilerine dikkat çekilmiştir. Öte yandan, haberin devamında, Yunan filosunun Samsun'dan döndüğü belirtilerek, filo komutanının iddialarına değinilmiştir. Buna göre, filo komutanı Charles Vriasco, Samsun'daki Türk valinin Yunan ultimatoma ve Samsun'da bulunan yabancıların güvenliği ile ilgili şartlara uymayı reddettiğini, bu nedenle açılan ateşe Türklerin karşılık verdiklerini ileri sürmüştür. Vriasco'nun, Samsun bombardımanına getirilen eleştirilere karşılık olarak, bombardımanın Lahey sözleşmelerinin ihlaline sebep olmadığı yönündeki ifadesine de haberde yer ayrılmıştır (NYT, July 12, 1922: 3). Bombardımanın altında yatan asıl sebebi de, yine gazetenin 26 Eylül tarihli nüshasında görmek mümkündür. Gazeteye göre, Türk ulusal güçleri Rusya'dan çeşitli levazımat temin etmekteydiler. Bu levazımatın çoğu, Batum limanından Karadeniz'deki çeşitli Türk limanlarına götürülmek üzere yüklenmekteydi. İşte, Samsun'un Yunanlılar tarafından bombardımanının sebebinin de, bu trafiği durdurmak ve büyük levazımat depolarını tahrip etmek olduğu iddia edilmiştir. NYT bu iddiasını güçlendirmek için, Samsun'u ziyaret eden Amerikan savaş gemilerinin, tersanelerde önemli derecede savaş malzemesinin olduğuna dair verdiği bilgileri kullanmıştır (NYT, September 26, 1922: 2).

Rumlarla ilgili yapılan haberler içindeki bir diğer konu da, özellikle 1922 yılında yoğun bir şekilde görülen göç hareketliliğidir. Balkan Savaşlarının ardından, Doğu Trakya ve Batı Anadolu'dan, çeşitli gerekçelerle Yunanistan'a doğru yaşanan göç hareketliliğinin (İpek, 2000: 21) bir benzeri, Millî Mücadele devresinde yaşanmıştır. Bu dönemde Anadolu'dan ve Doğu Trakya'dan bir milyonun üzerinde bir Rum göçü olmuştur. 1923 yılında imzalanan Lozan Antlaşmasına, Yunanistan ve Türkiye arasında karşılıklı bir nüfus değişimi maddesi eklenerek, bu göç serüveni nihayetlendirilmiştir. Lozan Antlaşması gereği Yunanistan'a giden yüz dokuz bin Rum'un yirmi bin kadarı da Samsun'dan olmuştur (Arı, 1995: 9, 88).

1922 yılı içerisinde Samsun bölgesinden ciddi anlamda bir göç yaşanmış ve bu da NYT'de haber değeri görmüştür. Rumlara yönelik zulüm ve katliam iddialarına benzer bir yaklaşımın bu göç konusunda da arzı endam ettiği görülmektedir. Öyle ki, konuyla ilgili hemen her haberde, satır aralarında Türklere yönelik suçlayıcı, Rumları ise mazlum gösterici ima ve ifadeleri görmek mümkündür. Örneğin, "Türkiye'deki Rumların Köklerinin Kazınması; Kovulanların Modern Göçü: Tüm Hayatları Boyunca Bir Köyde Yaşamlarını Sürdürmüş Olan İnsanların Parasız, Yersiz-Yurtsuz, Hastalıklı ve Aç bir Şekilde Dışarı Atılması" (NYT, January 21, 1923: XX5) ifadeleri, konu hakkında bu minvalde atılmış dikkat çekici bir başlıktır.

Rumların göç etmeleri hakkında yapılan, 15 Kasım 1922 tarihli bir başka haber, "Mülteciler Samsun'a Akın Etti" başlığıyla okurlarla buluşurken, atılan alt başlıkta, kırk binden fazla kişinin göç edebilmek için Anadolu'dan Karadeniz limanına doğru ilerlediği bilgisi yer almıştır. Samsun'daki Yakın Doğu Yardım Heyeti müdürü James H. Crutcher'dan alınan malumata dayanılarak verilen haberin detayında, Samsun'da birleşen tüm yolların mültecilerle dolu olduğu, burada on bin Hıristiyan'ın denize açılmak için beklediği, ayrıca kırk bin kişilik ayrı bir mülteci gurubun da iç bölgelerden bu bölgeye yöneldikleri bilgileri bulunmaktadır. Mültecilerin hayat koşullarıyla ilgili de birtakım bilgiler bulmak mümkündür. Samsun'daki yetkililerin, havaların soğumasıyla birlikte mülteciler arasında salgın hastalıkların baş göstermemesi için çaba sarf ettikleri ifade edilmiştir. Bununla birlikte, yetimhanelerin kapılarının yetim çocuklar ve bebeklerini getiren insanlarla dolu olduğu, her gün çok üzücü olayların yaşandığı, örnekler eşliğinde gazetenin sayfalarına yansımıştır (NYT, November 13, 1922: 1; NYT, November 15, 1922: 3). Bu haberden iki hafta sonra yapılan başka bir haberde, bu kez yüz yirmi beş bin kişilik bir mülteci gurubun, göç edebilmek için, zor şartlar altında sahil bölgesindeki şehirlerde bekledikleri bilgisi işlenmiştir (NYT, November 30, 1922: 2). Mültecilerin taşınması konusunda, 3 Aralık tarihinde yapılan haberde, on Yunan gemisinin

Türklerin izni ile Pire'den Samsun'a gitmek için ayrıldığı, Samsun'da bulunan Amerikan destroyerlerinin de mültecilerin gemilere yüklenmesi konusunda yardım edecekleri bilgisi verilmiştir (NYT, December 3, 1922: 5). Konu hakkındaki diğer bir haberde, on bir bin mültecinin Samsun'dan hareket etmek için beklediği, Türklerin salgın hastalık tehlikesine karşı, bu mültecilerin acilen gitmeleri konusunda ısrarcı olduklarına değinilmiştir (NYT, March 3, 1923: 3). Benzer minvaldeki bir başka haberde ise, on yedi bini İstanbul'da, on bini ise Samsun'da olmak üzere, toplam yirmi yedi bin mültecinin, Türkler tarafından gönderilmek istendiği ifade edilmiştir (NYT, March 14, 1923: 2).

Başta Samsun olmak üzere, Anadolu'dan giden göçmenlerin, sonraki durumları hakkında da gazetede birtakım malumata rastlamak mümkündür.<sup>13</sup> Kral George'un, Samsun ve Anadolu'nun iç bölgelerinden gelen bin yüz Rum yetim kız için, Yakın Doğu Yardım Heyetine ait yetimhaneyi ziyaret etmesi (NYT, December 18, 1922: 3) ve Samsun ve İstanbul'dan Pire'ye giden mültecilerde tifüs, çiçek ve koleradan altmış ölüm olayı yaşandığı (NYT, January 17, 1923: 21) bilgisi bunlardan bazılarıdır.

Çalışmada, incelenen dönemdeki yaşanan olayların merkezinde bulunan Birinci Dünya Savaşı ile ilgili de Samsun içerikli haberler bulunmaktadır. Çoğunlukla Karadeniz bölgesindeki Rus faaliyetlerine yer verilen bu haberlerden, birtakım teferruatlı bilgiler edinmek mümkündür. Örneğin, Rusya kaynaklı bir haberde, Rus filosunun, 27 Ocak'ta Samsun yakınlarında Türk kruvazörlerden Mecidiye ve önceden Alman kruvazörü olan Breslau (NYT, April 5, 1915: 1) tarafından takip edildiği, 28 Ocak'ta da Rus torpidolarından birinin Trabzon'a baskını takiben, Rize'de de iki Türk bataryasına zarar verildiği (NYT, February 1, 1915: 2) bilgilerine yer verilmiştir. Yine, Rus torpido gemilerinin 1916 senesinde, Giresun'da kırk iki küçük yelkenliyi vurması ve Samsun'daki ambar ve gemilerin bombalanması (NYT, August 7, 1916: 4) da bu konuda servis edilen bir başka haberdir. Rusların Karadeniz bölgesindeki faaliyetlerine ilişkin 7 Nisan tarihli "Rusya Güçleri Samsun'a Yakın Limanlarda Karaya İndiler" başlıklı haberde, küçük bir Rus gücünün, Trabzon'un yaklaşık yüz kırk mil batısındaki bir noktaya indiğinin resmî olarak duyurulduğu ifade edilmiştir. Haberin detayında, Rusların Karadeniz'deki torpido botlarından birisinin, Samsun'un 38 mil doğusunda ve Terme nehri ağzına yakın bir yerde askerlerini karaya indirdiği, bu askerlerin bir Türk gözlem karakolunu yaktıkları, aynı torpido botunun değerli eşyalarla yüklü on adet yelkenli gemiyi ele geçirdiğine ilişkin bilgiler bulunmaktadır (NYT, April 9, 1917: 8).

Samsun özelinde NYT'de yer alan haberler arasında, ekonomik içerikli hatırı sayılır derecede yayına da rastlanılmaktadır. 1838 tarihli Balta Limanı sözleşmesi sonrası, uluslararası ticarete daha çok ön plana çıkan Karadeniz'de, Samsun daima ön planda olmuş, özellikle Avrupa devletleri tarafından bir ticarî merkez olarak kabul görmüştür.<sup>14</sup> Samsun'un ekonomik bakımdan stratejik bir noktada olması, bölgede üretilen tütününün kalite bakımından yüksek düzeyde olması, bölgede bir demiryolu yapımının planlanması gibi özellikleri, iktisadî bakımdan Samsun'u ön plana çıkarmıştır. Bununla birlikte siyasî durumda yaşanan zikzakların, ekonomik duruma olan yansımalarını da gazetede haberlerden gözlemlemek mümkündür. Bu bölgede yatırımları olan Amerika, bölgedeki gelişmelerden doğrudan etkilendiği için, buradaki gelişmelere ilgi göstermiştir.

Tütün ticaretiyle ilgilenen birçok Amerikan şirketi için önemli bir yeri olan Samsun'da, tütün üretim ve ticaretini ilgilendirebilecek gelişmeler gazetenin yakın takibinde olmuştur. Bir haberde, Amerika'nın Samsun'da muazzam yatırımları olduğu, 1919'da on altı milyon pound tutan üretimin, yüzde doksanının Amerikalı şirketler tarafından yapıldığı bilgisine yer verilerek, Amerika'nın Samsun'daki tütün ticaretinde yerine dikkat çekilmiştir (NYT, December

<sup>13</sup> Anadolu topraklarından Yunanistan'a yaşanan göç akımı, Yunanistan'ın sırtına ekonomik bir külfet yüklemiştir. Nedim İpek (2000). *Mübadele ve Samsun*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, s. 27.

<sup>14</sup> Bünyamin Kocaoğlu (2006). "Mütareke Yıllarında Samsun'un Ekonomik Durumu (1919-1920)", *Geçmişten Geleceğe Samsun Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 1. Kitap, Samsun: Samsun Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Eğitim Hizmetleri Daire Başkanlığı Yayınları, s. 299,300.

23, 1922: 10). Samsun'da üretilen tütünün, Türkiye'nin en iyisi olduğunun altının çizildiği bir başka haberde, tütün üreticilerinin yaşadıkları sıkıntılar ve bunları aşma çarelerine değinilmiştir (NYT, June 13, 1920: 35). Bu konu hakkında yapılan bir diğer haberde ise, tütün üretiminin sıkıntılı bir evreye girmesi işlenmiştir. Buna göre, siyasî istikrarsızlığın bir sonucu olarak, Samsun'daki Amerikan tütün şirketinin işine devam edemediği ve bunun sonucu olarak da şirketin ödemelerini yapamaması nedeniyle şehirde yoksulluğun yaygınlaştığı ifade edilmiştir (NYT, December 2, 1921: 13). Benzer mesajın verildiği başka bir yayında, Samsun'da bulunan Amerikan tütün şirketlerinin, Türk yetkililer tarafından dayatılan bir milyon dolarlık vergiyi ödemeyi reddettikleri için kapatıldıkları, bunun da üç bin kişinin işsiz kalmasına yol açtığı iddia edilmiştir (NYT, January 16, 1921: 3). Bir Amerikan destroyerinin yüksek miktardaki tütün payını korumak için Samsun'da önlem alması (NYT, January 15, 1922: 85) da NYT'de haber değeri bulmuştur. Dünyanın en iyi tütünlerinin geldiği Samsun'da bulunan Amerikan şirketlerinin en büyüklerinden birinin kapanmasını, bir diğerinin de yakında kapanacak olmasını sayfalarına taşıyan NYT, 1922 yılındaki üretim miktarının, 1919 yılına göre 8/1 oranında olduğunu belirterek, durumun ciddiyetine işaret etmek istemiştir. Fakat bunu yaparken gösterdiği gerekçe dikkat çekicidir. Zira üretim miktarındaki bu düşüşün kaynağı olarak, bölgedeki Rum ve Ermeni tehirci gösterilmiştir. Tütün yapraklarını ayıran ve paketleyen kalifiye elemanların tamamının Rum ve Ermenilerden oluşması, onların da geri dönmek üzere sürgün edilmeleri, dolayısıyla bunların yerine Türk işçilerin çalışacak olmaları, fakat Türklerin el işlerinde yetenekli oldukları tek konunun savaşmak olduğundan, işe alışmalarının uzun zaman alacağı yorumu yapılmıştır (NYT, December 23, 1922: 10).

Ekonomik içerikli haberler arasında, gazetede Samsun'a yer verilen haberler arasında bir diğer başlık da Chester Projesine dair yapılan haberler olmuştur. Proje bu ismi, Ermeni olayları sırasında zarar gören Amerikan mallarıyla ilgili tazminat almak için, 1900 yılında İstanbul'a gelen bir Amerikan gemisinin kaptanı Amiral Colby M. Chester'dan almıştır (Tezel, 1970: 290). İlk kez 20. yüzyılın başlarında gündeme gelen, fakat Meclis-i Mebusan'dan onay alamayan Chester Demiryolu Projesi, 1922 yılında tekrar gündeme gelmiştir (Yavuz, 1999: 527). 9 Nisan 1923'te, Chester Grubu ile Ankara Hükümeti arasında projenin kabulü için yapılan görüşmelerin ardından, proje Meclis onayından geçmiştir. Anlaşma, Türkiye'nin doğu ve Musul-Kerkük bölgesini Akdeniz ve Karadeniz'e bağlayan 4400 km'lik bir demiryolu ve üç tane liman inşasını öngörmekteydi. Demiryolunu inşa edecek şirkete, hat üzerindeki kırk km'lik şeritler içinde kalan petrol ve diğer değerli madenlerin işletme hakkının doksandokuz yıllığına verilmesi, anlaşmanın dikkat çeken şartları arasındaydı. Fakat şirket içinde baş gösteren anlaşmazlıklar nedeniyle Chester ve ortakları şirket idaresinden çekilince, anlaşma da kadük kalmıştır (Özer, 2010: 297). Proje ile ilgili tartışmalar Lozan Anlaşması<sup>15</sup> sürecinde de devam etmişse de, bu herhangi bir değişikliğe neden olamamış ve proje de böylelikle nihayet bulmuştur. İşte bu denli uzun bir sürece yayılan Chester projesi çerçevesinde yapılacak demiryolunun bir ayağının da Samsun'dan geçmesinin düşünülmesi ve yine bu proje çerçevesinde Samsun'a dört yıl içinde bitirilmesi öngörülen (NYT, May 31, 1923: 2) büyük bir liman inşası düşüncesi (NYT, April 22, 1923: E4), projeye ilgili NYT'de yapılan yayınlarda, Samsun'a da sık sık değinilmesini beraberinde getirmiştir.

Chester projesi ile inşa edilecek demiryolunun, Samsun limanına da faydaları olacağı (NYT, April 11, 1923: 23) yorumunu yapan NYT, doksandokuz yıl sürecek imtiyazla yürürlüğe girecek proje kapsamında, üç yıl içinde bitirilmesi öngörülen Samsun'dan Amasya ve Zile üzerinden Sivas'a bir hat (NYT, May 31, 1923: 2) ve Samsun-İskenderiye arasında bir hat (NYT, April 12, 1923: 1) düşünüldüğü bilgisine yer vermiştir. NYT, bu haberden altı gün sonra, bu kez proje içeriğine dair daha geniş bilgiler paylaşmıştır. Buna göre, Chester imtiyazları içerisinde Sivas'tan Samsun'a bir demiryolu ve Samsun'a modern bir liman inşası yer almaktaydı. Gazete,

---

<sup>15</sup> Lozan barış görüşmeleri sırasında, özellikle Fransızların Chester projesini gündeme getirdiği ve bu bağlamda, çok fazla tartışma yapıldığı yönünde, NYT'de çok sayıda haber çıkmıştır. NYT, April 24, 1923: s. 1; NYT, April 29, 1923: s. E2; NYT, April 29, 1923: s. 2; NYT, May 3, 1923: s. 1; NYT, May 4, 1923: s. 16.

bahsedilen bu iki imtiyazın, daha önce 1914 yılında Fransızlara yarım milyon franklık bir meblağa ihale edildiği bilgisini de habere eklemiştir (NYT, April 17, 1923: 2). Bu haberin devamında, projeye dair bilgi vermeyi sürdüren NYT, proje konusunda edindiği detayları, okuyucularına şu şekilde aktarmıştır:

“... Ankara’dan elde edilen resmi bir belgeye göre, Ankara hükümeti Amiral Chester ve ortaklarının projelendirilen işlerin üstesinden gelebileceğini söyleyen Guaranty Trust Şirketi’nden<sup>16</sup> bir garanti mektubu sağlanması durumunda, Chester imtiyazlarını onaylamayı kabul etti. İmaret Bakanı Feyzi Bey’in raporuna göre, Chester Projesi £400.000.000 ya da \$300.000.000 civarında bir bedel gerektiriyor. Eğer Guaranty Trust Şirketi ve diğer ortak bankalar Chester Projesinin arkasında dururlarsa, proje için yeni bir ışık doğar. Avrupa sermaye çevrelerine göre Chester ihtiyaç duyduğu bu parayı tedarik edebilecek durumda değil. Guaranty Trust Şirketi tarafından destekleneceği benzeyen Chester projesi, Musul petrollerinin dörtte birini elinde tutan Standart Oil Şirketinin çıkarlarıyla çatışıyor.”(NYT, April 17, 1923: 2)

Bu şekilde projenin gerçekleşme ihtimalini tartışan NYT, ulaştığı Türk resmi belgelerine dayanarak, 1914 yılında Fransa’ya ihale edilen Samsun limanı ve Sivas’tan Samsun’a bir demiryolu inşasına dair planların, orijinal Chester Projesi’nde olmadığı, bunun kısa bir süre önce onay belgesine eklendiği bilgisini de paylaşmıştır (NYT, April 17, 1923: 2). Gazete, projeye İngiltere ve Fransa’nın getirdiği eleştirilere de sözcülük etmiştir. Buna göre, İngiltere yapılacak demiryolunun her iki yanında, yirmişer kilometrelik alanda, maden ve petrol alanlarının kontrol edilmesinin, uluslararası bir soruna neden olacağını iddia etmekteydi. Fransızlar ise, son anda projeye eklenen ve Samsun-Sivas arasında bir demiryolu ve Samsun’a bir liman yapımını içeren ek projeye itiraz ederek, bu iki projenin de 1914 yılında, Türk hükümetince yüklü bir külfetle Fransa’ya ihale edildiğini ileri sürmekteydi (NYT, April 19, 1923: 3). NYT, Fransa’nın bu hassasiyetine karşılık, Lozan’daki ilk tur görüşmelerden sonra, Chester imtiyaz anlaşmasına Samsun’a bir liman yapılması ve Samsun-Sivas demiryolu hattının inşasının da eklenmesini, “Fransa’ya ceza” olarak duyurmuştur (NYT, April 23, 1923: 1). NYT, Türklerin, Büyük Millet Meclisinin Fransızlarla imzalanan Sivas-Samsun kontratını yürürlükten kaldırdığı için geçersiz olması ve Chester projesi ile birlikte, Fransızlara verilen imtiyazın hükümsüz olduğu şeklinde yorumlayarak, böyle bir karar verdiğini yazmıştır (NYT, May 4, 1923: 16). Konu hakkında tersten bir okuma yapan gazete, Türklerin Samsun-Sivas demiryolu hattının imtiyaz hakkını Amerikalılardan alıp, bu hakkı hat için gerekli ödemeyi zaten gerçekleştirmiş olan Fransızlara yeniden vermesi durumunda, Amerikalıların umutlarının suya düşeceğini ve Fransızlar için oyunun yeniden başlayacağını ifade etmiştir (NYT, June 2, 1923: 10).

## Sonuç

Tarih, yaptığı yayınlarla, birçok karanlık noktanın gün yüzüne çıkmasını sağlayan medyanın habercilik adına birçok başarı hikâyesini yazmıştır. Gelişmelerden insanların bihaber kalmaması adına, yeri geldiğinde büyük fedakârlıklarla insanlara haber ulaştırma gayreti, medya mensupları açısından çok onurlu bir görevdir. Bu açıdan takdiri fazlasıyla hak etmektedirler. Fakat bir de madalyonun öteki yüzüne bakmak, medyanın ifadesiyle “perde arkasında yaşananlar”a değinmek gerekmektedir. Nitekim medyanın yaptığı yanlış, çıkar odaklı haberler, zaman zaman gün yüzüne çıkabilmektedir. Bu durumda, kâğıt üzerinde bağımsız, sorumlu, tarafsız yayın ilkelerini dillerine pelesenk etmiş birtakım medya gurupları menfi eleştirilere muhatap olmaktadır. Nitekim ileri sürülen ve fakat çoğu zaman esasında laf-ı güzaftan ibaret kalan bu ilkeler, devreye çıkarlar girdiği zaman unutulmakta ve medya arzu ettiği konularda kör ve sağır kalabilmektedir. Uzun bir evveliyata sahip olan basın-yayın kuruluşlarının, başarılı yönlerinin yanında, bu tür yanlış ve ikiyüzlü yayıncılık anlayışları da tarihin şaşmaz terazisinde çok defalar tartılmıştır. Elbette, bütün basın-yayın kuruluşlarını topyekûn bu kategoriye sokmak, büyük haksızlık olacaktır. Fakat ana akım medya olarak

<sup>16</sup> Merkezi New York’ta bulunan The Guaranty Trust Company isimli banka İstanbul’da da 4 Ekim 1920’de bir şube açarak faaliyete geçmiştir. Fakat bu dönemde Türkiye’de bir savaş devam etmekte olduğundan, şubenin ancak iki yıllık bir ömrü olabilmıştır. Neslihan Öztürk (2005). *Türk Amerikan Diplomatik İlişkileri (1870-1930)*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, s. 129.

adlandırılan ve genelde ses getiren haberlerin altında imzası olan, birçok batılı basın-yayın kuruluşunun, medyanın bu müessif durumunda ciddi rolleri bulunmaktadır.

1914-1923 yılları arasında Samsun'da yaşanan gelişmeler, aynı zamanda bu dönemde Anadolu'daki ahval-i şeraitin de bir ölçüde izdüşümü gibidir. Başka bir ifadeyle; Samsun üzerinden, Anadolu'nun röntgenini çekmek mümkündür. Bu bağlamda, Samsun özelinde Karadeniz tarihiyle ilgili gelişmelerin batı medyasında kendine önemli ölçüde yer bulduğu söylenebilir. Bununla birlikte, yaşananların yalnızca batı medyasından okunması, ciddi yanılgıları da beraberinde getirecektir. Nitekim yukarıda da değinildiği gibi, batı medyasının taraflı yayıncılık konusunda sicili bir hayli kabarıktır. Bu çalışmada, Amerika'nın en köklü gazetelerinden birisi olan The New York Times gazetesi özelinde, bu sağlıksız yaklaşımın çok sayıda örneği mevcuttur. Öyle ki NYT, Rumlar ve Ermeniler hakkında yaptığı tek taraflı, propagandist yayınlarda; bir tarafı "mazlum" bir millet pozisyonunda sunarken, Türklere, "zalim", "barbar", "vahşi" ve "katil" gibi aşağılayıcı etiketleri yapıştırmakta herhangi bir beis görmemiştir. Son yüzyılda, Türklere ve Türkiye hakkında yapılan olumsuz propagandanın çok büyük bir kısmı, çalışmada incelenen 1914-1923 arası kapsayan on yıllık dönemde yapılmıştır. Yakın tarihimizin bu en kritik on yıllık sürecinin, batı kamuoyunun zihninde farklı bir şekillenmesinde, NYT ve önde gelen diğer basın yayın kuruluşlarının payı büyüktür.

Bu çalışma çerçevesinde NYT'nin incelenen sayılarında, Samsun'la ilgili önemli noktalara değindiğini tespit etmekle birlikte, özellikle siyasî içerikli konularda, yanlı bir yayıncılık refleksiyle hareket ettiği şerhini düşmek gerekir. Gazete bu tutumunu, diğer konulara da aks ettirmiştir. Bu haliyle, kendine politik bir misyon da biçmiş gibi görünen NYT'nin, yaptığı yayınlarının, ihtiyatlı bir gözle okunmasında fayda vardır.

#### KAYNAKÇA

- "Ambassador Morgenthau's Story by Henry Morgenthau", Review by: Albert Howe Lybyer, *The American Historical Review*, Vol. 25, No. 2, 1920: s. 287-288.
- "Gibbs, Sir Philip", *The Columbia Encyclopedia*, 6th ed., 21 Jul. 2013: <<http://www.encyclopedia.com>>.
- "The New York Times" *Encyclopædia Britannica, Encyclopædia Britannica Online Academic Edition*, Web. 15 Jul. 2013: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/412546/The-New-York-Times>.
- ALAN, Gülbadi (2008). *Amerikan Board'ın Merzifon'daki Faaliyetleri ve Anadolu Koleji*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- ARI, Kemal (1995). *Büyük Mübadele, Türkiye'ye Zorunlu Göç (1923-1925)*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- DELGADILLO, Charles Edward (2002). *Facing the New Turkey: The Turco-American Treaty of Lausanne, 1900-1927*, M.A. Thesis, United States: California State University, Fullerton.
- DOĞANAY, Rahmi (2006). "İstiklal Harbinde Samsun'daki Amerikan Filosu", *Geçmişten Geleceğe Samsun Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 1. Kitap, Ed.: Cevdet Yılmaz, Samsun: Samsun Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Eğitim Hizmetleri Daire Başkanlığı Yayınları, s. 163-174.
- ELMAS Esra ve Dilek Kurban, *İletişimsel Demokrasi-Demokratik İletişim*, İstanbul: TESEV Yayınları.
- İLERİ, İlay (2004). *The Times Gazetesine Göre Osmanlı İmparatorluğunda Azınlıkların Durumu (1908-1918)*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- İPEK, Nedim (2000). *Mübadele ve Samsun*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- KOCAOĞLU, Bünyamin (2006). "Mütareke Yıllarında Samsun'un Ekonomik Durumu (1919-1920)", *Geçmişten Geleceğe Samsun Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 1. Kitap, Ed.: Cevdet Yılmaz, Samsun: Samsun Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Eğitim Hizmetleri Daire Başkanlığı Yayınları, s. 299-325.
- New York Times, February 1, 1915.
- New York Times, April 5, 1915.
- New York Times, October 13, 1915.
- New York Times, November 27, 1915.
- New York Times, August 7, 1916.
- New York Times, October 8, 1916.
- New York Times, December 30, 1916.
- New York Times, April 9, 1917.
- New York Times, March 4, 1918.
- New York Times, June 22, 1919.
- New York Times, July 5, 1919.
- New York Times, June 12, 1920.
- New York Times, June 13, 1920.
- New York Times, November 9, 1920.

- New York Times, November 11, 1920.  
New York Times, November 15, 1920.  
New York Times, November 28, 1920.  
New York Times, December 25, 1920.  
New York Times, January 16, 1921.  
New York Times, June 12, 1921.  
New York Times, July 10, 1921.  
New York Times, July 28, 1921.  
New York Times, July 31, 1921.  
New York Times, November 6, 1921.  
New York Times, December 2, 1921.  
New York Times, January 15, 1922.  
New York Times, February 1, 1922.  
New York Times, March 11, 1922.  
New York Times, March 17, 1922.  
New York Times, May 16, 1922.  
New York Times, July 11, 1922.  
New York Times, July 12, 1922.  
New York Times, July 15, 1922.  
New York Times, September 26, 1922.  
New York Times, November 13, 1922.  
New York Times, November 15, 1922.  
New York Times, November 30, 1922.  
New York Times, December 3, 1922.  
New York Times, December 18, 1922.  
New York Times, December 23, 1922.  
New York Times, January 17, 1923.  
New York Times, January 21, 1923.  
New York Times, March 3, 1923.  
New York Times, March 14, 1923.  
New York Times, April 11, 1923.  
New York Times, April 12, 1923.  
New York Times, April 17, 1923.  
New York Times, April 19, 1923.  
New York Times, April 22, 1923.  
New York Times, April 23, 1923.  
New York Times, April 24, 1923.  
New York Times, April 29, 1923.  
New York Times, May 3, 1923.  
New York Times, May 4, 1923.  
New York Times, May 31, 1923.  
New York Times, June 2, 1923.  
OGG, Frederic A. (1922). "James, Viscount Bryce", *The American Political Science Review*, Vol. 16, No. 2, s. 309-311.  
ÖZDEMİR, Hikmet (2005). *Arnold Toynbee'nin Ermeni Sorununa Bakışı*, Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi Forumu.  
ÖZER, Sevilay (2010). "Chester Projesi'nin Hâkimiyet-i Milliye Gazetesine Yansıması", *History Studies, Ortadoğu Özel Sayısı*, s. 287-299.  
ÖZTÜRK, Neslihan (2005). *Türk Amerikan Diplomatik İlişkileri (1870-1930)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.  
PETERSON, Merrill D. (2004). *'Starving Armenians': America and the Armenian Genocide, 1915-1930 and After*, Charlottesville: University of Virginia Press.  
SPLICHAL, Slavko (2002). *Principles of Publicity and Press Freedom, USA*: Rowman & Littlefield Publishers.  
ŞAHİN, Enis (2006). "İngiliz The Times Gazetesi'ne Göre Samsun (1908-1925)", *Geçmişten Geleceğe Samsun Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 1. Kitap, Ed.: Cevdet Yılmaz, Samsun: Samsun Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Eğitim Hizmetleri Daire Başkanlığı Yayınları, s. 199-227.  
ŞİMŞİR, Bilal N. (2001). "Amerika'da Ermeni Lobisi ve Lozan Antlaşması Kavgası", *Ermeni Araştırmaları*, S. 3, s. 33-65.  
TEZEL, Yahya Sezai (1970). "Birinci Büyük Millet Meclisi Anti-Emperyalist miydi? Chester Ayrıcalığı", *A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, C. XXV. No. 4, s. 287-318.  
ULAGAY, Osman (1974). *Amerikan Basınında Türk Kurtuluş Savaşı*, İstanbul: Yelken Matbaası.  
WALKER, Martin (1977). *Basının Gücü*, Çev.: Gülden Şen, İstanbul: Milliyet Yayınları.  
YAVUZ, Biçe Sükan (1999). "Fransız Arşiv Belgelerinin Işığında Chester Demiryolu Projesi", *A.Ü. Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, S. 24, s. 527-561.  
YETİŞGİN, Mehmet (2010). "Batı Basınından Osmanlı Devleti'ne Yaklaşımlar ve Osmanlıların Bu Yaklaşımlara Tepkileri", *OTAM*, S. 28, s. 119-162.



Ek 1: Samsun Bölgesindeki Ermeni Olaylarına İlişkin NYT'nin İlk Sayfadan Verdiği Haber<sup>17</sup>

### **Thousands of Armenians Massacred at Samsun; German Socialists Urged to Curb the Turks**

Special Cable to THE NEW YORK TIMES.

THE HAGUE, March 3.—Authentic information received here from Asia Minor direct states that the entire Armenian male population of Samsun, thousands of whom were driven there by the Turks, and including children, has been massacred. This information was brought from Samsun by an official of one of the Central Powers.

The Turks are endeavoring to stir up the Georgians against the Armenians, and it is asserted that appalling massacres have taken place in Georgia also. This is considered a striking commentary on von Hertling's proposals for the future of Armenia.

LONDON March 2.—The Copenhagen correspondent of the Exchange Telegraph Company says that information has been received there that Turkish soldiers have committed new massacres in the district of Armenia which has been deserted by the Russians.

Hjalmar Branting, editor of the Social Demokraten, has telegraphed to the two German Socialist parties to make energetic representations to the German Government, the dispatch adds.

Samsun is a port on the Black Sea, and is the capital of a sanjak in the vilayet of Trebizond. Its normal population is about 13,000.

Ek 2: 1922 yılındaki Samsun Bombardmanı Hakkında NYT'de Çıkan bir Haber<sup>18</sup>

### **90 CASUALTIES IN SAMSUN.**

**American Officer's Report Differs From Greek Account of Bombardment.**

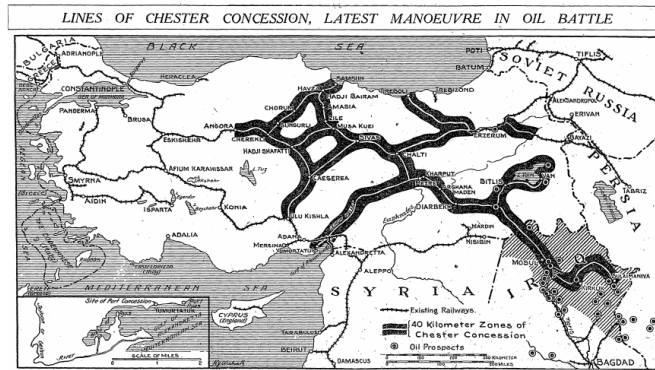
CONSTANTINOPLE, June 11 (Associated Press).—The commander of an American torpedo boat destroyer at Samsun, in the vilayet of Trebizond, reports that there were ninety casualties in connection with the recent bombardment by the Greeks of the fort and also a destruction of a portion of the town. The munitions depots of the Turks, situated three miles inland, were not damaged.

These advices are somewhat at variance with the Greek official communication issued today which asserts that the munitions dumps were all destroyed, as well as the Governor's residence, the Customs House and the Prefecture, and that most of the ships in the harbor were sunk.

The Greek squadron has returned here from Samsun. The commander of the squadron, Charles Vriasco, says the Turkish Governor at Samsun rejected the Greek ultimatum. He refused to comply with the terms concerning the safety of foreigners on the ground that Samsun was an open town. The Turks, according to Vriasco, replied to the fire of the naval guns. Vriasco maintained that the bombardment of Samsun did not constitute a violation of the Hague conventions.

The Standard Oil dumps were blown up, forty houses were destroyed and four persons were killed and five wounded, according to an Angora dispatch to the Turkish newspapers.

Ek 3: Chester Projesi Çerçevesinde İnşası Düşünülen Demiryolu Haritası<sup>19</sup>



<sup>17</sup> NYT, March 4, 1918: s. 1.

<sup>18</sup> NYT, July 12, 1922: s. 3.

<sup>19</sup> NYT, April 22, 1923: s. XX1.